

FAMILIEPOLITISK IDEKATALOG

Anbefalinger til en visionær familiepolitik

Af Sofie Maria Brand og Karen Lumholt

Anbefalingerne henvender sig til de politiske partiers ordførere på familie- og børneområdet, ligestillings- og sundhedsområdet samt arbejdsmarkeds- og socialområdet.

De henvender sig ligeledes til interesseorganisationer og NGO'er, der har indflydelse på familie- og arbejdsmarkedspolitikken i Danmark.

Endelig henvender de sig til de kommunale aktører på børn/unge- og familie-/socialområdet samt til sociale entreprenører og institutioner med fokus på børn, unge og familier.

INDHOLD

S. 3: INDLEDNING – TID TIL EN MODERNE, VISIONÆR FAMILIEPOLITIK

S. 7: RET TIL OMSORG FOR SYGE BØRN

S. 10: LIVSFASEPOLITIK – MULIGHED FOR BØRNEDELTID

S. 13: BEDRE MULIGHED FOR DELTIDSPASNING I DAGINSTITUTIONER

S. 15: KVALITET I DAGPASNING – EN FORUDSÆTNING FOR AT FORÆLDRE KAN ARBEJDE

S. 18: NYTÆNKNING AF BARSELSTIDEN – MERE FLEKSIBEL, DELT OG ØREMÆRKET BARSEL

S. 20: MULIGHED FOR AT VÆLGE HJEMMEPASNING I EN PERIODE

S. 22: NYTÆNKNING AF SAMMENHÆNGEN MELLEM FAMILIELIV, ARBEJDSLIV OG DAGPASNING

S. 24: SAMMENFATNING OG PERSPEKTIV

S. 25: DE SAMLEDE ANBEFALINGER

S. 28: BLÅ BOG

Vi håber at I også vil læse det med småt, som står nederst på siderne – og gå på opdagelse i de mange links med data og dokumentation, som dette katalog bygger på.

INDLEDNING – TID TIL EN MODERNE, VISIONÆR FAMILIEPOLITIK

Der er behov for at give familiepolitikken fornyet opmærksomhed efter at den har været forsømt i Danmark i årtier, især har barnets perspektiv været nedprioriteret.

Det er på tide, at Danmark får en progressiv, visionær familiepolitik, der adresserer de massive trivsels- og stressproblemer, og som imødekommer et fremtidigt arbejdsmarked, hvor det er muligt for både mødre og fædre at kombinere små børn og arbejde, og hvor omsorgsopgaven bliver tillagt en samfundsmæssig værdi.

Vi vil i det følgende komme med en række anbefalinger til en sådan politik, der både tilgodeser ligestilling, arbejdsliv, familielivet og barnets perspektiv. Anbefalingerne er et idé- og inspirationskatalog inddelt i syv emner, som er baseret på omfattende research samt halvandet års videns-, menings- og erfaringsudveksling i Familiepolitisk Netværk, der pt. tæller 3.500 engagerede forældre, pædagoger, lærere, forskere og politikere samt fagpersoner fra en række velfærdsområder.¹ Anbefalingerne vil sætte barnets trivsel i centrum for familiepolitikken - særligt det helt lille barns behov - og vil pege på de store langsigtede samfundsøkonomiske gevinster ved at give de mindste børn en bedre hverdag.

Familiepolitikken skred

En ny ph.d. viser, at dansk familiepolitik de sidste 50 år gået fra at tage afsæt i faglig viden om det gode børneliv til at tage afsæt i arbejdsmarkeds- og ligestillingshensyn samt især partiernes ideologisk funderede standpunkter.

I 1960erne beskæftigede familiepolitikken sig med alle børn - ikke blot de bekymringsvækkende - og nye spørgsmål blev stillet, fx hvilke behov småbørn har for omsorg og samvær, og hvilken familiepolitik der kan understøtte opfyldelsen af børns dokumenterede behov. I løbet af 1980erne ændredes familiepolitikken, og blev mere funderet i partiernes ideologi og holdninger. I første omgang var den holdningsbaserede familiepolitik fløjpolitisk, men i anden omgang blev den mere enslydende, da de politiske fløje i midten af 1990erne nærmede sig hinanden med et mere fælles menneskesyn, hvor "forældres frie valg" blev det fælles mantra. Hvor man tidligere stillede spørgsmål som "hvad er et godt hverdagsliv for små børn?", stillede man nu spørgsmålet, "hvordan sikrer vi forældres mulighed for at tilrettelægge familiens hverdag, som de vil?" I kølvandet på den forældrecentrede tilgang, kom et øget fokus på de forældre, som af den ene eller anden grund ikke magter det frie valg. Almindelige børns almindelige hverdag var ikke længere på den familiepolitiske dagsorden.²

Danske kvinder arbejder mest

¹ https://www.facebook.com/groups/familiepolitisknet/1289190864429419/?notif_t=group_activity

² Sine Penthin Grumløses ph.d.: Den gode barndom: Dansk Familiepolitik 1960-2010 og forståelsen af småbarnets gode liv. Hun har sammen med cand.pæd. Anja Marshall i 2015 startet Tænketanken Børn, Viden og Politik, som arbejder målrettet for, at politik, der rækker ind i børns hverdag, skal bygge på viden om børn

Familie- og arbejdslivsforsker Anette Borchorst peger på, at Danmark har verdensrekord i graden af institutionalisering og i hvor tidligt man sender børn i vuggestue og dagpleje.³ Danmark har desuden sammen med Sverige EU-rekorden i forældres samlede arbejdstid uden for hjemmet, hvilket især skyldes danske kvinders høje deltagelse på arbejdsmarkedet, og at mødre ikke går nævneværdigt ned i arbejdstid, mens børnene er små.⁴ Meget tyder på, at det ikke i Danmark er lykkedes at skabe reelt frit valg og et alternativ til den massive institutionalisering af børns liv, for forældrene udtrykker bl.a., at mulighederne er begrænsede for at gå på deltid, vælge deltidspasning eller at hjemmepasse indtil barnet er fx halvandet år – ligesom man kan i de andre nordiske lande. I nogle brancher er det svært at få lov til at gå ned i arbejdstid i perioden med små børn, og især kvinder søger derfor i meget høj grad ansættelse i det offentlige eller i mere familievenlige fag/stillinger, som de måske er overkvalificerede til.⁵ I andre brancher, hvor det er muligt at gå på deltid, kan det til gengæld være svært at få lov til at komme op på fuld tid igen senere hen. Danmark har på denne måde fået et arbejdsmarked, som er mere kønsopdelt end i andre lande.

Den klogeste investering

Den ansete økonom James J. Heckmann er en af de økonomer, der viser sammenhængen mellem børnevelfærd og store langsigtede samfundsmæssige gevinster – hvordan investering i små børns trivsel er det, som samfundsøkonomisk kommer igen flest gange (størst social return on investment).⁶

Heckman viser på baggrund af store eksperimentelle undersøgelser om børn og unge menneskers udvikling, at de investeringer, man gør tidligt, giver et højt afkast, hvorimod utilstrækkelige investeringer i den tidlige barndom får ganske store omkostninger. Denne teori bekræftes af nyere hjerneforskning: Den nyfødte babys hjerne er uudviklet, og udviklingen er fuldstændig afhængig af kvaliteten af kommunikationen med de voksne i de første år.⁷

Ifølge Relational Thinking Network (RTN) og Actionforchildren, begge fra UK, er tilgængelige, nære, kærlige og stabile familierelationer omkring barnet i de første leveår fundamentet for personens selvværd, selvtillid, sociale færdigheder, sociale forståelse og evnen til at håndtere negative oplevelser, frustrationer og vrede.⁸

³ "I Danmark går 18 pct. af alle børn under et år i daginstitution. Dermed er de danske børn de børn i Norden, der kommer tidligst i institution. Barselsregler er bare én af forklaringerne, mener professor."

<http://www.dst.dk/da/Statistik/bagtal/2011/2011-11-21-daginstitutioner>

⁴ Ifølge Thomas P. Boje, sociologiprofessor på RUC, arbejder mødre i gennemsnit 36 timer og fædre 44 timer. Danske forældre har den næsthøjeste arbejdsintensitet i EU, kun marginalt overgået af Sverige. Se også: www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/danske-boernefamilier-arbejder-naestmest-i-eu

⁵ Baseret på research og møder med forældreorganisationer samt vidensopsamling i Familiepolitisk Netværk, der pt. tæller 3.500 medlemmer (07.04.2016).

⁶ <http://heckmanequation.org/content/resource/invest-early-childhood-development-reduce-deficits-strengthen-economy>; James J. Heckman, 2012: "The highest rate of return in early childhood development comes from investing as early as possible, from birth through age five... Efforts should focus on the first years for the greatest efficiency and effectiveness. The best investment is in quality early childhood development..."

⁷ <http://www.altinget.dk/artikel/gode-daginstitutioner-har-vi-glaede-af-hele-livet>

⁸ https://actionforchildren.org.uk/media/62920/the_economic_and_social_return_of_action_for_children_s_family_intervention_team5_project_caerphilly.pdf

Den nye stress-forskning peger også på, hvor vigtige de første 3 år er for, at hjernen udvikles sundt og harmonisk, hvilket bedst sker i nær tilknytning til de primære omsorgspersoner, som i sin interaktion med barnet grundlægger barnets evne til fremover at kunne bemestre fx stress. Det påviser fx hjerneforsker Allan Schore (forskning om tidligere relationer og livslang sundhed). At en voksende gruppe unge i Danmark har sociale og følelsesmæssige problemer, kan muligvis spores tilbage til den manglende tidlige interaktion med de nære voksne.⁹ At give forældre mulighed for at investere i deres børns allerførste år, vil derfor ikke bare menneskeligt men også samfundsøkonomisk være en gevinst og fx spare samfundet for betydelige udgifter på behandlingsområdet, støtte til skolebørn med mere.

Ræsonnementet fra forskerne er samstemmende, at et samfund, der prioriterer rammer for forældreskab, parforhold og familieliv, får mennesker, som kan håndtere udfordringer i uddannelse, job, husholdning og privatøkonomi, og som kan opbygge gode relationer og blive robuste både på arbejdsmarkedet og som borgere. Mennesker med et godt relationelt fundament er mindre syge, mindre i kontakt med det sociale system, mindre kriminelle osv. Hvordan vi som mennesker får lov at starte vores liv er altså ikke bare menneskeligt helt afgørende, det må også af samfundsøkonomiske årsager have vores allerstørste opmærksomhed.

Fokus på den almindelige familie

De seneste års børnepolitik har fokuseret meget på institutionstilbud – og på de særligt udsatte børn og familier. Vi mangler fokus på helt almindelige børns behov for at vokse op med nære, stabile, ustressede relationer til deres nære voksne.

Flere organisationer og eksperter på området peger i stigende grad på behovet for at se på børn og unges livsbetingelser. Der er flere indikatorer på, at danske familier er pressede, og at mange børn og unge mistrives. Mikkel Balslev, afdelingsleder for Børnetelefonen ved Børns Vilkår, sagde i februar 2016, som en reaktion på en fordobling i antallet af selvmordsopkald i 2015, at *"der er ikke nogen enkel forklaring (...), men det kan skyldes, at der er mange børn, der lever i brudte familier, og at børn i dag oplever rigtig mange krav, og at de er eksponeret på de sociale medier."*¹⁰

Formand for Børne- og Ungdomspsykiatrisk Selskab, Marianne Kryger, udtalte i forbindelse med rapporten om børn og unges mentale helbred fra Vidensrådet for Forebyggelse, offentliggjort i 2014: *"Jeg er i den grad alarmeret. Vi er ved at give børn og unge nogle livsvilkår, som de ikke kan tåle. Vi har ikke fat i det gode børneliv for en voksende del af børne- og ungepopulationen. Billedet er mere grumt og meget værre, end selv misantroperne kunne frygte. Det står så skidt til, og det bliver bare ved med at gå den forkerte vej."* *"Vi må overveje, om børn overhovedet kan tåle at have en længere arbejdsdag end deres forældre. De er jo ofte i daginstitutionen en eller to timer længere, end far eller mor er på arbejde. Vi må stille nogle spørgsmål, selv om vi ikke nødvendigvis bryder os om svarene, og selv om vi ikke umiddelbart har nogle løsningsforslag. Det er vigtigt at få taget fat, og vi har med en meget kompliceret sag at gøre, ellers ville de gode løsninger for længst være fundet."* Ifølge formanden er det særligt alarmerende, at mistrivlsen ikke længere kun gælder risikobørn, men også har bredt sig til de såkaldt almindelige børn.¹¹

⁹ <http://www.letsgrowkids.org/blog/dr-allan-schore-early-relationships-lifelong-health>

¹⁰ <http://www.dr.dk/nyheder/indland/boernetelefonen-fordobling-i-antallet-af-selvmondsopkald> (12.02.2016)

¹¹ <http://www.danskekommuner.dk/Artikellarkiv/2014/Magasin-34/Borns-liv-er-blevet-for-hardt/> (27.11.2014)

Børnerådets formand Per Larsen efterlyste i december 2015, at politikerne tager balanceproblemerne i hverdagen alvorligt. I forbindelse med en landsdækkende undersøgelse blandt 1.500 elever i 8. klasse sagde han: *”Selv om man er ung er det vigtigt, at de voksne derhjemme har tid til at være sammen med en; for det går ud over relationen og nærheden, hvis tiden er for knap. Alt for mange børn og unge, efterlyser tid med de voksne. Hertil må jeg bare sige, at jeg håber snart politikerne vil interessere sig for balancen mellem familie- og arbejdsliv. For noget tyder på, den kan blive bedre.”*¹²

En familiepolitik med fokus på mange aktører

Både stress- og skilsmissetal er historisk høje i Danmark,¹³ og også her er det nærliggende at se på familie- og arbejdslivsbalancen som en af årsagerne. Det er vigtigt at skelne mellem, at nogle forældre er pressede af rigide og skæve arbejdstider, og at andre er pressede af et flydende, fleksibelt arbejdsliv, hvor man risikerer aldrig at holde fri. Det er tilsyneladende især mødre, der i stigende omfang langtidssygemeldes med stress.¹⁴

Børne- og familiepolitik har en samfundsmæssig vægt og betydning, så den bør ses i samspil med både social-, sundheds-, arbejdsmarkeds-, beskæftigelses-, ligestillings- og skattepolitik, ligesom det sker i mange andre europæiske lande. Eksempelvis Tyskland har et familieministerium, som samtænker alle politikområder, der påvirker familiepolitikken. Herudover bør trepartsforhandlingerne med arbejdsmarkedets parter sætte familiepolitikken højt på dagsordenen, og virksomheder bør prioritere og tage ansvar for at de ansatte kan opnå en god familie- og arbejdslivsbalance, som sikrer trivsel og produktivitet samt evnen til at holde på gode medarbejdere af begge køn.

Familiepolitisk Netværk
April 2016

¹² <http://www.boerneraadet.dk/nyheder/nyheder-2015/mere-end-hver-fjerde-ung-har-svaert-ved-at-snakke-med-mor-eller-far> (offentliggjort dec. 2015)

¹³ <http://www.stressforeningen.dk/om-stress/fakta-om-stress/stress-i-tal>

¹⁴ <http://politiken.dk/oekonomi/arbejdsmarked/ECE2961483/140000-kvinder-vil-blive-ramt-af-langvarig-stress/>

1. RET TIL OMSORG FOR SYGE BØRN

I Danmark er der ingen universel ret til at holde barn syg med løn eller økonomisk kompensation. Retten afhænger alene af overenskomster og virksomhedsaftaler og er for manges vedkommende bare én dag til at finde anden pasning¹⁵ - noget som kan være en udfordring i en tid, hvor mange bedsteforældre bor langt væk eller fortsat arbejder.

De ringe muligheder for at passe syge børn er en alvorlig belastning for barnet og stresser mange forældre¹⁶. Syge børn holdes ikke altid hjemme - en tredjedel af alle forældre har ifølge en Megafon-måling sendt syge børn i dagpasning, fordi de ikke så andre muligheder.¹⁷ En undersøgelse foretaget af BUPL i 2013 viste, at 37 procent af de adspurgte pædagoger hver fjortende dag eller oftere oplever forældre, der afleverer syge børn. 85 procent af pædagogerne svarede desuden, at de havde mistænkt forældre for at give barnet en Panodil om morgenen med det formål at holde feberen nede indtil middagstid, også kaldet "klokken 13 feber".¹⁸

De konkrete erfaringer med syge børn sammenfattes sådan af et forældreråd i en institution:

1. Da det syge barn ofte har behov for en pædagog ved sin side, er det hele stuen som "betaler" på normeringskontoen, når et sygt barn afleveres.
2. Resten af institutionen udsættes for smittefare. Sygdomsfrekvensen hos børn i vuggestue er høj. Pædagoger har også relativt højt sygefravær.
3. Det giver konflikter og mistillid mellem forælder og pædagog, når et barn afleveres, mens det er sygt. Der er klare regler for hvornår et barn må afleveres, men disse regler brydes, hvilket skader det vigtige samarbejde.
4. Mange forældre vil hellere aflevere et sygt barn på Panodil, for så at blive ringet hjem af institutionen, så chefen på jobbet kan se, at det er institutionen og ikke forælderen, som har taget beslutningen om at melde barnet sygt.
5. Barnet betaler en høj pris, når det sendes syg i institution og dermed ikke får den omsorg, det har behov for.

Det vil utvivlsomt nedbringe sygefraværet hos både forældre, børn, pædagoger og lærere, hvis alle børn fik lov at blive ordentligt raske, inden de kom i daginstitution/skole igen. Der findes tilsyneladende ingen samlede tal for, hvor mange dage om året danske forældre passer syge børn,¹⁹ men det bør selvfølgelig undersøges - om end det bliver svært at få et retvisende billede, eftersom en del forældre formentlig er nødsaget til at melde sig selv syge for at passe syge børn. Det er desuden velkendt, at begge forældre holder barnets første sygedag, selvom reglerne tilskriver, at kun den ene må. På den måde får forældre sammenlagt fx 2 dage til at passe det syge barn - det rækker dog stadig langt fra ved influenza, mellemørebetændelse, skoldkopper, etc.

¹⁵ Kun offentligt ansatte er sikret ret til løn ved barns 1. og evt. 2. sygedag. Resten afhænger af overenskomster.

<https://www.borger.dk/Sider/Barn-syg-og-fravaer.aspx>

¹⁶ Over 60 pct. er stressede over at tage barns sygedag, og 20 pct. er ofte stressede over at børnene holder dem hjemme, viser en undersøgelse fra analysebureauet Wilke og avisen.dk (2013): <http://nyheder.tv2.dk/article.php/id-67187820.html?rss>. Se også: <http://nyhederne.tv2.dk/samfund/2014-08-23-forening-børnenes-sygedage-presser-forældrene> (23.08.14).

¹⁷ <http://politiken.dk/forbrugogliv/livsstil/familieliv/ECE2374420/hver-tredje-foraelder-har-afleveret-et-sygt-barn/> (aug. 2014)

¹⁸ <http://voresborn.dk/barn/vi-sender-syge-boern-vuggestue>.

¹⁹ <http://politiken.dk/forbrugogliv/livsstil/familieliv/ECE620462/boern-bliver-syge-af-vuggestuen/>

I februar 2015 arrangerede vi, Familiepolitisk Netværk, en familiepolitisk konference på Christiansborg i samarbejde med Børns Vilkår, Forældrenes Landsforening (FOLA) og Tænketanken Cura, hvor samtlige repræsentanter for de politiske partier tilkendegav, at der skal gøres noget på området.²⁰ Og der er masser af inspiration at hente hos vores nabolande.

I Sverige har et forældrepar ret til hele 120 dages VAB (vård av barn) pr. barn pr. år, hvor man får refunderet 80 procent af sin løn. Ordningen finansieres gennem *Försäkringskassan*, som ansatte og arbejdsgivere betaler solidarisk til. En svensk forælder benytter i gennemsnit kun 7,8 dage pr. barn pr. år,²¹ og der er en næsten lige kønsmæssig fordeling i modsætning til i Danmark, hvor kvinder i højere grad bliver hjemme hos det syge barn. Tal fra Danmarks Statistik, offentliggjort i marts 2016, viser, at mor tager barnets første sygedag i to ud af tre tilfælde. Det skyldes formentlig den kønsmæssigt meget skæve fordeling af barslen, hvor der etableres "roller" i familien, samt overvægten af kvindeligt ansatte i det offentlige, hvor der typisk er lidt mere familievenlige forhold og mulighed for at afholde barnets første og anden sygedag.²²

I Norge²³ og Tyskland²⁴ har forældre også en lovsikret ret til at holde børns sygedage. I begge lande er det cirka 20 dage pr. barn pr. år.

Professor Thomas P. Boje, der forsker i arbejds- og familieliv, påpeger, at der er "(...) grund til at tro, at vores nordiske naboer er ved at overhale os, når det kommer til ligestilling på arbejdsmarkedet – ikke mindst når det handler om, hvem der bliver hjemme hos syge børn. Mændene er klart mere på banen med hensyn til omsorg og husarbejde i både Sverige, Norge og Island. Her deler kønnene i højere grad de opgaver, der ligger omkring omsorgen."²⁵

En indvending for at indføre universelle rettigheder er ofte, at det kolliderer med den danske model, hvor det er op til arbejdsmarkedets parter at forhandle vilkårene for at passe syge børn. Det vil imidlertid tage uoverskuelig lang tid at opnå ordentlige forhold på området, hvis det alene er op til arbejdsmarkedets parter, og det er derfor nødvendigt med en regulering at give samme rettigheder til alle, ikke mindst for barnets skyld – ligesom man har gjort med barselsorlov. Der bør være ordentlige rammer på området i et velfærdssamfund baseret på to udearbejdende forældre.

LO anbefalede i marts 2015 at indføre en ordning lig den norske med 10 dage til hver forælder:

²⁰ <http://politiken.dk/forbrugogliv/livsstil/familieliv/ECE2559873/politikere-aabner-op-for-flere-barnets-sygedage/>

²¹ Ifølge Niklas Löfgren, *Försäkringskassan*: Forældrenes afholdelse af barns sygedage, VABBA, har været faldende. Der er nu i gennemsnit: 7,8 dage pr. barn/år: kvinder 8,6 dage/år og mænd 6,8 dage/år.

²² [http://www.fagbladet3f.dk/nyheder/862684505ac746858337003b1baf7053-20160308-mor-tager-\(stadig\)-barns-foerste-sygedag](http://www.fagbladet3f.dk/nyheder/862684505ac746858337003b1baf7053-20160308-mor-tager-(stadig)-barns-foerste-sygedag) (08.03.2016). Regler som offentligt ansat: <http://www.foa.dk/Forbund/Medlemsservice/Faglig-Foerstedjaelp/Barns-foerste-anden-sygedag>

²³ <http://www.ftf.dk/magasinet-resonans/nummer/artikel/svenskere-og-nordmaend-faar-fri-til-at-passe-syge-boern/>

²⁴ "Med ét barn (under 12 år) har forældrene hver 10 pasningsdage (enlige forældre 20), og har man flere børn, har hver af forældrene ret til at passe dem i 25 dage om året (50 for enlige). Yderligere informationer fås af det tyske ministerium for familie, seniorer, kvinder og unge (Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend) www.bmfsfj.de." <http://tyskland.um.dk/da/om-tyskland/at-bo-og-arbejde/arbejdsrettigheder/>

Se også: <http://tyskland.um.dk/da/om-tyskland/at-bo-og-arbejde/arbejdsrettigheder/>

²⁵ <http://politiken.dk/forbrugogliv/livsstil/familieliv/ECE2354232/kvinderne-tager-oftest-tjansen-naar-ungerne-er-syge/>

”Vi kan godt se, at forældre står i en vanskelig situation, når deres barn er syg over flere dage – og der ikke er bedsteforældre i nærheden, der kan ile til. Det vil vi gerne være med til at se på. For det bliver kun vanskeligere for forældrene at skaffe pasning, når bedsteforældrene er længere på arbejdsmarkedet. Der er en del gråzoner forbundet med børns sygedage, som vi bliver nødt til at tage seriøst og finde holdbare løsninger på, fortæller LO's næstformand Lizette Risgaard til Avisen.dk. Initiativet kommer, efter at flere undersøgelser har vist, at børnefamilier ikke kan få fuldtidsarbejde og et sygt barn til at hænge sammen. En Megafon-undersøgelse fra sidste år viser, at hver tredje forælder har afleveret et sygt barn i institution, og hver femte forælder har meldt sig selv syg for at passe sygt barn.”²⁶

Vi anbefaler:

- 1. Lovsikret ret til at give omsorg til syge børn** i mindst 10 dage pr. barn pr. forælder pr. år, svarende til 20 dage pr. barn. Antal dage følger barnet og kan videregives til andre pårørende, fx bedsteforældre. Finansieres af flere parter gennem en fælles forsikringsordning med inspiration fra Sverige, Norge og Tyskland.

²⁶ <http://www.denoffentlige.dk/lo-giv-foraeldre- penge-til-passe-syge-boern> (marts 2015)

2. LIVSFASEPOLITIK – MULIGHED FOR BØRNEDELTID

Vi lever længere og længere, og vi skal blive længere og længere på arbejdsmarkedet. Vi må derfor se med nye øjne på arbejdslivet. Vi må se det i et større perspektiv, tilpasset forskellige livsfaser, så det bliver lettere og mere acceptabelt at arbejde mindre i årene med små børn og mere på andre tidspunkter. Som det er nu, er arbejdsmarkedet ikke tilstrækkeligt indrettet på småbørnsfamiliers livssituation med to fuldtids udearbejdende forældre.

Det er eksempelvis paradoksalt, at man på mange arbejdspladser i det offentlige som rask, frisk og velfungerende har mulighed for senior-fridage, når man er over 60, mens småbørnsforældre, der varetager en kæmpe omsorgsopgave, er på fuld tid og kæmper for at få enderne til at mødes. Det virker især ulogisk, når man påtænker, at pensions- og levealder er stigende.

Det danske arbejdsmarked er styret af overenskomster og virksomhedsaftaler, og der er begrænset adgang for det politiske system til at blande sig i, hvordan arbejdsgivere og arbejdstagere sammen indretter arbejdsmarkedet. Det er en model, som vi i Danmark værdsætter af mange årsager. Men på enkelte områder har det gennem historien vist sig nødvendigt ad politisk vej at sikre nogle grundlæggende fælles kår for alle lønmodtagere, fx ligebehandling og barselsrettigheder. På samme måde er tiden nu ved at være inde til at sikre børnenes trivsel på visse områder. Det gælder pasning af syge børn (se punkt 1) og forældres mulighed for at arbejde mindre i årene med små børn.

I Sverige, hvor forældres arbejdsintensitet også er meget høj pga. mange kvinder på arbejdsmarkedet, har forældre ret til at gå på (selvbetalt) deltid, når de har børn på otte år eller derunder. Deltid er altså ikke noget, man skal tigge sig til, eller som signalerer mangel på ambition eller passion, men er en legitim ret forbundet med at have små børn. Det betyder også, at omsorgsopgaven i hjemmet og familien bliver synlig og anset for noget, der har værdi.²⁷ I Norge har man en kontantstøtteordning, hvor en forælder kan få økonomisk kompensation for at arbejde på nedsat tid i det første år efter endt barsel, så det lille barn ikke nødvendigvis kastes ud i vuggestue otte timer om dagen.

Alternativet til at lette adgang til børnedeltid er, at flere og flere småbørnsforældre (især mødre) melder sig helt ud af kampen om de gode stillinger og måske helt ud af arbejdsmarkedet, som vi ser en stigende tendens til i disse år. Det er den enkeltes frie valg, men tendensen er formentlig også udtryk for, at det svært at finde en mellemvej, fx ved at arbejde deltid, og det bliver derfor et spørgsmål om enten - eller. Enten 37 timers arbejdsuge eller slet intet job. Dermed risikerer forældre at være tvunget til at vælge arbejdslivet helt fra, fordi det er for svært at kombinere med små børn, og der må vi ikke komme hen. Det skal og bør være et frit valg.

Det kan især være et problem for højtuddannede, at deltid ikke er velset og ofte slet ikke er en reel mulighed. Navnlig i den private sektor bliver deltid betragtet som et "farvel til karriereambitionerne". Dertil kommer, at "atypiske" ansættelser, dvs. korte vikariater, projektansættelser, freelancevilkår mv., vinder kraftig udbredelse i disse år, især for de nyuddannede. Er man nyuddannet, atypisk ansat og lige blevet forældre, er det ofte det samme som at miste jobbet at

²⁷ <http://politiken.dk/debat/ECE3018371/far-skal-da-ogsaa-paa-deltid/>

bede om deltid. I andre brancher, navnlig inden for sygepleje og det pædagogiske område, kan det omvendt være et problem at få sit fuldtidsarbejdet igen, hvis man først har valgt deltid. Og i mange brancher, fx inden for butiksfag og omsorgsfag, er man desuden presset af meget skæve arbejdstider, som ofte giver børnene lange institutionsdage.

En Gallupmåling (febr. 2016) for Magisterbladet viser, at 71 procent er enige eller overvejende enige i, at småbørnsforældre skal have ret til at gå på deltid. *”Politikerne og familierne ser helt forskelligt på spørgsmålet om deltid. Danske børnefamilier ønsker mindre arbejdstid, og de ønsker desuden at kunne gå på deltid i perioder i livet, hvor deres omsorgsforpligtelser er størst”*, udtaler professor Thomas P. Boje, forsker i familie- og arbejdsliv, i forbindelse med målingen. Han har ved hjælp af European Social Survey analyseret holdningen til arbejdstid blandt danske forældre med hjemmeboende børn under 15 år. 70 procent svarer, at de ønsker mindre arbejdstid, og 10 procent ønsker en højere arbejdstid. Det fremgår også, at danske mænd typisk arbejder 44 timer om ugen inkl. overarbejde, mens kvinder arbejder 36 timer. Begge køn ønsker i gennemsnit at reducere deres arbejdstid med 15 procent.

Thomas P. Boje pointerer i forbindelse med undersøgelsen i Magisterbladet, at *”når begge forældre arbejder fuldtid, har de typisk ikke tid til et ordentligt familieliv. Det ender i stress, manglende nærvær, brudte familier, og man opgiver at få mere end ét barn eller børn i det hele taget. Man bør indføre en ret til at gå på deltid i Danmark, ligesom man har i Sverige.”*

Anita Nyberg, som er professor emeritus i ligestilling, arbejde og økonomi på Stockholms Universitet mener, at en lovfæstet ret til deltid for forældre til småbørn også kan gavne ligestillingen: *”I den senere tid ser man i Sverige, at mange kvinder har øget arbejdstid, mens mænds arbejdstid derimod går ned, og flere vælger deltid. Det kan skyldes, at den del af orlovsperioden, der er øremærket til faderen, er steget.”*²⁸

Familie- og arbejdslivsforsker Anette Borchorst mener, *”at der i Danmark politisk helt mangler et bud på en samlet familiepolitik, der også tager højde for ligestillingsproblemer, og som kunne sikre, at det ikke er den enkelte mor, som skal løse problemerne med børnene”. Og hun fremhæver, at ”der eksempelvis i Norge er langt mere fokus på, om deltidsarbejdende senere i livet kan gøre karriere. En familiepolitik kunne også tage højde for, at flere fædre ønsker at bruge tid med deres familie, men at vores arbejdsmarked er meget kønsopdelt, og at det ofte er kvinderne som har job, der er familievenlige, typisk i den offentlige sektor.”*²⁹

Livsfasepolitik – og dermed et arbejdsmarked med større opmærksomhed på og fleksibilitet over for medarbejdernes forskellige livsfaser – vil desuden være en vej til at inkludere mange flere (typer af) arbejdstagere, herunder ældre mennesker og mennesker med andre omsorgsopgaver end børn.

Arbejdsmarkedets parter og virksomhederne bør på samme måde åbne for, at to personer kan dele ét fuldtidsjob i en periode. Når to medarbejdere deler ét fuldtidsjob, kan det have følgende

²⁸ http://magisterbladet.dk/magisterbladet/2016/022016/022016_p24 (febr. 2016)

²⁹ <http://politiken.dk/oekonomi/arbejdsmarked/ECE3061277/forsker-man-bliver-udsat-hvis-man-arbejder-paa-deltid/> (febr. 2016)

positive effekter: 1) Mindre stress og nedslidning. 2) Ansatte kan bevare jobfunktion på trods af nedsat arbejdstid, og forringer ikke deres kompetencer. 3) Arbejdspladsen kan fastholde dygtige medarbejdere, også selv om de har en omsorgsforpligtelse. 4) Arbejdspladsen får to dygtige og tilfredse ansatte, der kan supplere hinanden, fx med erfaring og forcer. 5) Det bliver acceptabelt på arbejdspladsen, at man i perioder har en stor omsorgsopgave i hjemmet.

Vi anbefaler:

- 1. Ret til deltid indtil barnet fylder otte år** – som i Sverige.³⁰ Og ret til at komme op på fuld tid igen, når "omsorgsperioden" er slut, så længe gældende varslingsregler er overholdt. Man kan anvende Sveriges erfaringer med at gøre dette på en fair måde. Det optimale vil være, at rettigheden også omfatter andre med store omsorgsopgaver, fx pga. plejekrævende forældre, ægtefælle eller børn. Deltid lønkomponeres ikke, men enlige forsørgere og lavtlønnede bør kompenseres, fx i form af et øget skattefradrag, så deltid også bliver muligt for dem, der måske har allermest brug for det.
- 2. At tilskynde en ændret kultur ude på arbejdspladserne**, især i det private erhvervsliv, så det er legitimt at gå ned i tid i en periode, uanset køn og branche. Dermed får flere mænd også muligheden til gavn for både ligestilling, parforhold og børn, og det bliver lettere for virksomhederne at holde på kvindelige ansatte, når der tages hensyn til perioden med små børn. Man kan eksempelvis lade sig inspirere af Mærsk's nye "return to work"-politik, hvor de ansatte har mulighed for at arbejde 20 procent mindre til fuld løn i de første seks måneder efter endt barsel.³¹
- 3. At gøre det muligt at dele fuldtidsstillinger** – som i Schweiz.³² Samt at eksperimentere med fordelene ift. effektivitet og trivsel ved sekstimers arbejdsdage – som i Sverige.³³

³⁰ Virksomheder med fx under 5 ansatte kan have vanskeligt ved at imødekomme ønsker om fleksibilitet og bør evt. fritages.

³¹ <http://www.business.dk/arbejdsmarked/maersk-i-gavehumoer-mindst-18-ugers-barsel-til-alle-kvindelige-medarbejdere> (jan. 2016)

³² <http://kvinfoliv.dk/webmagasinet/schweiz-stoetter-flere-maend-paa-deltid> (nov. 2015)

³³ <http://nyhederne.tv2.dk/udland/2015-10-01-svenske-virksomheder-skifter-til-seks-timers-arbejdsdag> (okt. 2015)

3. BEDRE MULIGHED FOR DELTIDSPASNING I DAGINSTITUTIONER

Ifølge børneforsker Erik Sigsgaard tilbringer børn og unge i dag "25.000 til 30.000 timer i institutioner i løbet af deres liv, før de får 'fri' i 18-19 års alderen. Det er en 3-4-dobling af institutionaliseringsgraden i forhold til for en eller to generationer siden, hvor det blot drejede sig om 7.000 til 10.000 timer."³⁴ En del af stigningen skyldes bl.a., at de fleste skolebørn i dag går i SFO eller fritidshjem, og at en større andel småbørn end nogen sinde før passes uden for hjemmet.

At børnenes barndom i stigende grad er blevet institutionaliseret, er en voksende gruppe forældre begyndt at vende sig imod, formentlig pga. en presset hverdag og utilfredsstillende forhold i daginstitutionerne. Flere børnepSYkologer og andre børnesagkyndige mener også, at især de helt små børn ikke har gavn af lange institutionsdage. BørnepSYkolog Margrethe Bruun Hansen har eksempelvis udtalt følgende, om hvor længe børn bør være i institution:

"Når de er 2-3 år, har de godt af at være der i 4-5-6 timer, alt efter alder. Der er meget stor forskel på vuggestue- og børnehavebørn. Men der er ingen tvivl om, at de der lange dage, hvor de ikke får det nærvær, de har behov for, det er hårdt for dem. Derfor synes jeg, at man de første 3-4 år bliver nødt til at sætte sit liv på standby, for barnet er afhængigt af sine forældres nærvær og at blive set og forstået. Vi er de afgørende i livet for børnene. Pædagoger er der kun for en stund og forsvinder ud af børnenes liv. I dag sidder jeg ofte med de store 18-19-årige i min praksis, og de siger, at de har savnet deres forældre. De har følt sig ensomme."

Til spørgsmålet om hvorvidt børn får nok nærvær, når de er i institution det meste af de vågne timer, svarer hun: "Det er ikke blevet undersøgt, og det er egentlig ret utroligt. Der er ikke lavet forskning. Ingen har spurgt børnene. Men hvis man kan sin grundpsykologi, så er der ingen tvivl om, at livets lykke er, at man har oplevet kærlighed og en familie, hvor forældrene er til stede."³⁵

Deltidspasning bør derfor være en mulighed i et langt større omfang. Det kan være en god løsning for børn, hvis forældre har valgt at gå ned i arbejdstid – eller hvor forældrenes arbejdstider komplementerer hinanden i dagligdagen. Det er vigtigt, at forældrene får en økonomisk besparelse ved at vælge deltidspasning, så det delvis kompenserer for lønnedgangen ved at arbejde mindre.³⁶

I Danmark er deltidspadser og deltidsinstitutioner gennem de senere år blevet afviklet i mange kommuner. Før kommunalreformen kunne man i visse kommuner vælge mellem halvtidsplads, trekvartplads og fuldtidsplads, men denne mulighed er nu næsten udfaset. I Sverige lykkes det imidlertid fint at bevare en ordning, hvor man kun betaler for det omfang, man benytter

³⁴ <http://www.information.dk/494091>

³⁵ <http://politiken.dk/debat/ECE1133294/vi-ved-ikke-hvad-vi-goer-ved-boernene/> (2010)

³⁶ En familie med ét barn i vuggestue og ét i børnehave betaler i dag 3.500 – 4.500 kr./mdr. (søskenderabat indregnet) - afhængigt af hvilken kommune man bor i. I København er taksten for de nævnte to børn 4.571 kr./mdr., dvs. ca. 55.000 kr./år. En familie, der betaler topskat, skal tjene ca. 123.000 kr./år for at kunne betale dette.

daginstitutionen (taxameterordning). Det er endda muligt selv om daginstitutionspladserne generelt er billigere i Sverige.³⁷

Det er også nærliggende at forestille sig, at modul-ordning og deltidspladser kan afhjælpe en del af problemet med utilstrækkelige normeringer, idet institutionerne vil have bedre mulighed for at vide, hvor mange børn de vil stå med på et givent tidspunkt af dagen. På den måde kan den pædagogiske arbejdskraft fordeles bedre i forhold til behovet, hvilket kan føre til en reelt højere normering med nogenlunde samme antal ansatte som i dag.

Vi anbefaler:

- 1. Mulighed for institutionspladser i eksempelvis to moduler, hvor der kan vælges imellem halvdagspasning og heltidspasning.**³⁸
- 2. Institutionspladser til forældre, der arbejder på skæve tidspunkter – evt. med timeloft.** Alle kommuner bør have mindst ét pasningstilbud med skæve åbningstider – dvs. meget sent om aftenen eller meget tidligt om morgenen. Dette for at imødekomme behovet hos det stigende antal forældre, der har skæve arbejdstider (butik, skiftehold, service, brancher der arbejder digitalt/på det globale marked). Dette udfordrer navnlig enlige forsørgere. Udvidede åbningstider bør evt. ledsages af et timeloft, så ordningen ikke "løber løbsk" set fra barnets perspektiv.

³⁷ Sverige har lavere forældrebetaling på pasningsområdet. Prisen beregnes ud fra forældrenes indkomst og antal timer, som barnet er i institution. Næsten alle kommuner følger reglen om 'maxtaxa', som afgør, hvor meget en institutionsplads må koste. I Malmø er maxtaksten i 2014 pr. måned 1.260 SEK for første barn, 840 SEK for andet barn og 420 SEK for tredje barn.

³⁸ Modellen har indtil 2007 været brugt i en lang række midtjyske kommuner. Ifølge den tidligere københavnske omsorgs- og sundhedsborgmester Mogens Lønborg (K) kan omlægning af fuldtidspladser til halvtidspladser give kommunen en besparelse på 8 pct., også selv om forældrebetalingen helt bortfalder.

4. KVALITET I DAGPASNING – EN FORUDSÆTNING FOR AT FORÆLDRE KAN ARBEJDE

Hvis et højt arbejdsudbud og en høj arbejdsintensitet - hvor danske forældre i EU-sammenhæng ligger helt i top - skal opretholdes,³⁹ kræver det, at kvaliteten i dagpasningen er i orden. Ellers kan forældre ikke med god samvittighed aflevere deres børn. Ifølge familie- og arbejdslivsforsker Anette Borchorst, som har fulgt institutionernes udvikling siden 70'erne, er kvaliteten i mange institutioner nu så ringe, at det er alvorligt for børnene. Denne iagttagelse understøttes fra flere andre sider (se boks).

Mogens Nygaard Christoffersen, seniorforsker på SFI, har samlet en række forskningsresultater og af disse fremgår følgende:

"Det er efterhånden anerkendt, at kvaliteten af interaktionen mellem voksen og barn er den mest betydningsfulde enkeltfaktor i børneinstitutionen for barnets udvikling. De voksne er i stand til at tilføre flere uddannelsesaktiviteter, mere samtale mellem voksne og børn, samt tilføre flere udfordrende lege. I udforskningen af dette har man især hæftet sig ved de voksnes evne til at reagere på og være sensitive overfor børnenes ytringer. Hvis de voksne reagerer prompte og jævnbyrdigt på børnenes signaler, hvis de voksne bidrager med udviklende alderstilpassede aktiviteter, hvis de uddyber og udvikler barnets sprog og lege, og hvis de voksne er sensitive overfor børnenes følelser, så understøttes barnets kognitive, sociale og følelsesmæssige udvikling. Mulighederne for at gennemføre høj kvalitetsprogrammer påvirkes af de strukturelle parametre som fx normeringer, gruppestørrelse og personalets uddannelse. Mindre grupper med højere normeringer, hvor gruppen er ledet af en pædagog med en relevant uddannelse medfører en højere inklusion af de sårbare børn. Normeringerne viser sig at have stor betydning for den mellem menneskelige kontakt i børnehaven. En svensk undersøgelse af 2½-4½-årige børn understøtter resultatet om sammenhængen mellem normeringer og stress. Forskerne havde målt øgede mængder af stresshormoner, adrenalin og noradrenalin i børnenes urin efter en ændret normering med ansættelse af en pædagogmedhjælper. Den ændrede normering mindskede forekomsten af adfærdsforstyrrelser og konflikter og resulterede i en forbedret trivsel. Ændringer i personaletætheden havde særligt betydning for ængstelige og hæmmede børn. Den ændrede normering gav samtidig en halvering af personalets sygefravær."

"Hvis man tager udgangspunkt i de tidligere undersøgelser på området, er der derfor antagelig store samfundsøkonomiske gevinster ved en høj kvalitetsbørnehave. Dagpasning af høj kvalitet kan fx være med til at muliggøre mødrenes deltagelse på arbejdsmarkedet, mindske omfanget af børnenes sygdom, med de konsekvenser dette måtte have både for børnenes helbred og forældrenes fravær. Forskerne fandt også, at en høj kvalitetsbørnehave mindskede børnenes fremtidige kriminalitet, forbedrede deres senere uddannelsesniveau og øgede deres senere job- og indtjeningsmuligheder, og dermed deres sundhed på lang sigt. Endelig er det ikke kun generationen, der bliver passet, som får glæde og udbytte af et dagpasningsstilbud af høj kvalitet, men også de fremtidige generationer på grund af den medfølgende positive sociale arv."⁴⁰

Mere end 75 års international forskning har påvist betydningen af gode daginstitutioner for barnets udvikling og trivsel. Alligevel er både normeringer og den tid pædagogerne er nærværende på stuerne for nedadgående.⁴¹ Normeringerne er næsten halveret siden 1980'erne, og en undersøgelse foretaget af Ole Henrik Hansen, Danmarks Pædagogiske Universitet, har vist,

³⁹ Danske forældre har den næsthøjeste arbejdsintensitet i EU, kun marginalt overgået af Sverige. www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/danske-boernefamilier-arbejder-naestmest-i-eu

⁴⁰ <http://www.altinget.dk/artikel/gode-daginstitutioner-har-vi-glaede-af-hele-livet>

⁴¹ <http://politikken.dk/indland/ECE2678349/seks-fagfolk-derfor-er-voksens-tid-per-barn-afgoerende-for-boernes-velfaerd/>

at børn har helt ned til tre minutters interaktion pr. dag med pædagogerne i nogle vuggestuer.⁴² Sammenlignet med den nære, trygge og kærlige kontakt, som et lille barn har brug for for at kunne udvikle sin hjerne, sit sprog og sine følelser sundt, er dette ganske alvorligt. Ifølge pædagogerne går mere og mere tid med administrativt arbejde, hvor der bliver mindre tid til nærvær i samspejlet med de enkelte børn, som er den egentlige kvalitet i omsorgen for barnet. Sprogtest, læringsaktiviteter og -mål griber desuden forstyrrende ind i pædagogernes mulighed for at arbejde organisk med sammenhængen mellem børns leg og læring.

Kommunerne har de senere år haft store udfordringer med at få budgetterne til at slå til, og samtidig er kravene til dokumentation og evaluering steget. En spørgeskemaundersøgelse blandt ledere og souschefer i 11 kommuner, gennemført af Bureau 2000 viste, at væksten i de administrative og ledelsesmæssige opgaver var fordoblet i løbet af et tiår. I det pædagogiske arbejde stilles der desuden krav om læreplaner, dokumentation m.v., og et nyt krav er sprogtest af alle børn. Dertil har forældre øgede forventninger om samarbejde.⁴³

BUPL anbefaler max. 3 børn pr. voksen i vuggestuerne og max 6 børn pr. voksen i børnehaverne.⁴⁴ Realiteterne på dagpasningsområdet er i dag langt fra dette. Bl.a. på bloggen "Vores Virkelighed"⁴⁵ fortæller pædagoger om at stå alene med vuggestuebørn, som endnu ikke kan gå, ikke kan blive skiftet og ikke kan blive taget op og trøstet, og om at stå alene med børnehalebørn, hvor nogle græder, og andre er kommet til skade eller er oppe at slås. Pædagogerne er desuden reelt bange for sikkerheden, når så mange børn skal observeres af meget få voksne.

FOA har undersøgt "belastningsgraden", som svarer til den reelle normering i daginstitutionerne. Undersøgelsen viser, at der i gennemsnit er 4,9 børn per voksen i vuggestuerne og 10,5 børn per voksen i børnehaverne. Også selvom det på papiret ser ud til, at der er flere voksne. Det skyldes, at ikke alle ansatte er på arbejde på samme tid, og at de ansatte har en række opgaver, som gør, at de kun bruger mellem 1/2 og 3/4 af tiden sammen med børnene.⁴⁶

BUPL's alenetidsundersøgelse viser eksempelvis, at tre ud af fire pædagoger på en tilfældig dag er alene med gennemsnitligt 15 børn, og en ny arbejdsmiljømåling blandt over 800 pædagoger viser, at kun 17 procent af pædagogerne 'altid eller ofte' har tid til deres opgaver.⁴⁷

Det er sandsynliggjort, at ringe voksenkontakt fører til dårligere sprogudvikling, og kan være medvirkende til en stigning i antallet af børn, der har behov for talepædagog. Børn lærer ikke et nuanceret sprog ved at sprogræne et par timer om ugen, men ved dagligt at være sammen med

⁴² <https://www.information.dk/indland/2010/10/vuggestueboern-faar-lidt-voksenkontakt>
<http://www.kora.dk/nyt-og-presse/nyheder/2014/daginstitutioner-har-faaet-faerre-voksne-pr-barn/>
<http://www.b.dk/nationalt/tilbageblik-saa-mange-voksne-var-der-engang-til-boernehaveboernene>

⁴³ [http://www.bupl.dk/iwfile/AGMD-7VQL7R/\\$file/2007mindre_tid_til_boernene.pdf](http://www.bupl.dk/iwfile/AGMD-7VQL7R/$file/2007mindre_tid_til_boernene.pdf)

⁴⁴ http://www.bupl.dk/fagbladet_boern_og_unge/nyheder/bupl_vi_vil_laegge_en_bund_og_stoppe_bloedningen?OpenDocument

⁴⁵ http://voresvirkelighed.dk/?page_id=5709

⁴⁶ "Udviklingen i daginstitutionernes bemanning 1986-2011", analyse udført af Bureau 2000 for FOA og Ugebrevet A4
<https://www.lfs.dk/6062>

⁴⁷ <http://www.bupl.dk/bupl/content.nsf/webDocuments/E0963C4D75A0C6DEC1257D7000632E4E>
<http://politiken.dk/indland/ECE2280837/paedagoger-lades-alene-med-store-boernegrupper/>

voksne, der har tid til at føre rigtige samtaler med dem. Set i det perspektiv er det paradoksalt, at pædagoger bruger mindre tid på interaktion med børnene, fordi de skal bruge tid på at organisere fx sprogscreening.

Udover bedre normeringer for at styrke kontakten mellem pædagoger og børn, bør det også tilstræbes, at det er medhjælpere og kontorphonale, der primært varetager praktiske og administrative opgaver, så det pædagogisk uddannede personale kan bruge deres tid og kompetencer på børnene - ikke på at feje gulv og skrive på computer.

Sammenfattende er det helt afgørende, at forholdene i landets daginstitutioner forbedres. Dels for at give børnene en god hverdag og start på livet. Og dels for at modvirke, at forældre føler sig nødsaget til at opsiges deres job og gå hjemme alene af den grund, at de ikke ønsker eller kan forsvare at sende deres børn i institution under de nuværende forhold.⁴⁸ Forældres frustration og bekymring over forholdene i landets daginstitutioner bør tages alvorligt. Det er vores oplevelse, at bekymringen er tiltagende, og dette vidner eksempelvis forældreinitiativet "Minimumsnormeringer NU" om, som indtil videre har indsamlet 15.000 underskrifter.⁴⁹

Vi anbefaler:

- 1. En reel tillidsreform** (beslutnings- og handlekompetence til frontpersonalet) på dagpasningsområdet, så personalet i højere grad får mulighed for at bruge ressourcerne, hvor de mener, det er vigtigst. En del af den topstyring, som dominerer på det pædagogiske område, må ruller tilbage, så pædagogerne igen får reel indflydelse på deres pædagogiske arbejde – og kan varetage kerneopgaven, som det er mest fornuftigt ift. ressourcer.
- 2. Indførelse af minimumsnormeringer** og krav til vikardækning med vikarbudget. Det er bestemt ikke optimalt at regulere mere, og det strider også mod en tillidsreform, men et mangeårigt fald i kvaliteten i daginstitutionerne pga. faldende normeringer, belaster nu både børn og pædagogisk personale i en grad, så der ikke er noget alternativ. Aftaler om minimumsnormeringer bør tilgodese, at det er pædagogisk uddannet personale, der tager sig af børnene – ikke uuddannet personale.
- 3. At prioritere små pasningstilbud i trygge rammer til især de mindste børn (vuggestuebørn)**, da meget store institutioner risikerer at koste på mange trivselsparametre. Det samme gælder til dels børnehavebørn. Det skal anføres, at større institutioner, som er opdelt i mindre, trygge afdelinger, kan være en god mulighed.⁵⁰

⁴⁸ Forskerkritik af kvaliteten i vuggestuer: <http://m.b.dk/nationalt/forsker-retter-frontalangreb-paa-dansk-vuggestuepaedagogik?redirected=true>

⁴⁹ http://www.skrivunder.net/minimumsnormeringer_nu

⁵⁰ Ny forskning: Små daginstitutioner er bedst for børnene: <http://jyllands-posten.dk/indland/ECE7499424/Ny+forskning%3A+Sm%C3%A5+daginstitutioner+er+bedst+for+b%C3%B8rnene/> (marts 2015)

5. NYTÆNKNING AF BARSELSTIDEN – MERE FLEKSIBEL, DELT OG ØREMÆRKET BARSEL

I Danmark har vi kortere barsels- og forældreorlov end i andre lande med høj arbejdsintensitet blandt kvinder (de nordiske lande). Vi har samtidig bundrekord i fædrebarsel.⁵¹

Vore nordiske nabolande er enige om, at fædrebarsel har en gunstig effekt på far-barn-forholdet, på forholdet mellem forældrene og på hele holdningen til omsorg og småbørn på arbejdsmarkedet og i samfundet. Desuden styrker fædrebarsel ægteskabet og modvirker skilsmisser, pointerer familie- og arbejdslivsforsker Anette Borchorst. Fædrebarsel gavner også ligestillingen i arbejdsgivningen i hjemmet og pasning af syge børn. Den gode effekt på ligestilling, børnetrivsel og samliv gør fædrebarsel højt prioriteret i vore nabolande.⁵²

Netværket omkring en ny familie er på nogle områder svagere i dag end tidligere pga. den større mobilitet og urbanisering. Unge flytter ind til de store uddannelsesbyer og stifter ofte familie her uden bedsteforældre eller anden familie inden for rækkevidde. Derfor er der behov for at etablere sig i andre netværk og sammenhænge, så familien ikke bliver isoleret med hverdagens udfordringer. Der findes både mødregrupper, fædregrupper, familiegrupper, babysalmesang og legestuer – og næste skridt må være at kigge på hvordan barselstiden på en organisk måde kan blive integreret i det øvrige samfunds- og arbejdsliv. Som det er nu, kan overgangen fra barsel til arbejds- og institutionsliv for både forældre og børn være barsk, og den er slet ikke organisk. Hvis overgangen mellem barsel og arbejdsliv foregår mere gradvist, kan starten på arbejds- og institutionsliv blive mere skånsom for både barn og forældre/medarbejdere. Dertil kan de udvidede muligheder for delt og fleksibel barsel øge forældrenes samarbejde omkring barnet og øge ligestillingen generelt.

Vi har i Danmark mulighed for at barselsperioden strækkes ud over en længere periode og i visse sammenhænge også at kombinere dette med at begge forældre arbejder deltid. (Delt og fleksibel barsel). Mulighederne er forskellige fra overenskomst til overenskomst og kan være svære at gennemskue og administrere. Derfor er det på mange arbejdspladser ikke velset at benytte sig af disse muligheder, og den delte og fleksible barsel er slet ikke så brugt, som den fortjener at være. Der skal et holdningsskifte til - og det skal være lettere at forstå og bruge mulighederne.⁵³

Vi anbefaler:

⁵¹ Danmark er det eneste land i Norden, der ikke har øremærket barsel til mænd udover de første 14 dage. I Sverige, Island og Norge er ca. tre måneder øremærket, og i Finland er det seks uger. Danske mænd tager også mindst barsel, kun cirka 7 pct. I Sverige tager de ca. 25 pct, I Island ca. 29 pct. og i Norge ca. 21 pct.

<http://politiken.dk/forbrugogliv/livsstil/familieliv/ECE2786137/barsel-7-af-10-faedre-er-tilfredse-med-den-korte-tid-de-tager/> (aug. 2015). Oversigt barselsorlov i hele verden: <http://www.buzzfeed.com/laraparker/this-is-what-paid-maternity-leave-looks-like-around-the-world#3xd3its>. Børne- og familiepolitik i Finland:

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511570&name=DLFE-25916.pdf. Danske børn kommer tidligst i institution: <http://www.dst.dk/da/Statistik/bagtal/2011/2011-11-21-daginstitutioner>

⁵² http://www.sfi.dk/%C3%B8rem%C3%A6rket_barsel-12244.aspx

⁵³ <https://www.sundhed.dk/borger/sundhed-og-forebyggelse/graviditet-foedsel-barsel/barselsregler/>

1. **Øremærket barsel til mænd i op til 12 uger** – hvor den øremærkede fædrebarsel lægges oveni den eksisterende barsel. Det har man gjort i Sverige, hvor 3 måneder er øremærket til hver forælder, og derudover har forældreparret 9 måneder til deling efter eget valg.
2. **Udvidede og mere gennemskuelige muligheder for delt og fleksibel barsel**, fx som i Finland, hvor forældrene kan have deltidsarbejde og deles om pasningen (den ene passer eksempelvis barnet om formiddagen og den anden om eftermiddagen) - de deles i perioden også om barselspenge (dagpenge) til én person. Det skal forhandles med arbejdsmarkedets parter, hvorledes dette implementeres.
3. **Politisk fokus på at arbejdspladser gør delt og fleksibel barsel mere tilgængelig** som en accepteret, integreret og naturlig del af virksomhedens CSR - sammen med individuelle løsninger, fx nedsat tid, hjemmearbejdspladser og delejobs i forbindelse med afslutningen af en barselperiode. Man kan eksempelvis lade sig inspirere af Mærsk's nye "return to work"-politik, se afsnit 2.

Klausuleret til og med mandag den 18. juli 2016

6. MULIGHED FOR AT VÆLGE HJEMMEPASNING I EN PERIODE

I Danmark er næsten alle førskolebørn i daginstitution eller dagpleje (97 %), og hvert femte barn kommer i dagtilbud inden det er fyldt et år.⁵⁴ I vore skandinaviske nabolande, hvor kvinderne er på arbejdsmarkedet i omtrent samme (store) omfang som i Danmark, sker institutionaliseringen af børn senere. Dette skyldes primært længere barselsorlov (i Finland og Sverige) og tilskud til at gå på nedsat tid efter endt barsel (i Norge).

Tal fra Nordisk Socialstatistik Komité (2013) viser, at 19 procent af alle danske børn *under et år* er væk fra far og mor i dagtimerne. I Sverige, Norge og Finland passes stort set ingen børn *under et år* uden for hjemmet. Af tallene fremgår også, at 91 procent af *de 1-2 årige* danske børn er i dagpasning, i Sverige er det kun 71 procent af *de 1-2 årige*.⁵⁵

At børn i Danmark sendes rekordtidligt i institution og i ganske mange timer allerede fra de er helt små, bliver der i stigende grad sat spørgsmålstejn ved hensigtsmæssigheden af fra en række børneforskere. Især fordi normeringerne i dagpasningen siden 80'erne samtidig er blevet ringere. Ifølge fremtrædende udviklingspsykologer har børn med svag hjemmebaggrund nok gavn af den tidlige institutionalisering - men de fleste børn har ikke. Når den første tids tilknytning til de primære voksne bliver forstyrret af for mange og for vekslende sociale kontakter, risikerer barnets grundlæggende jeg-dannelse, mentale tryghed og trivsel at blive sat under pres. Det kan nogle børn sagtens tåle, men mange kan ikke. Små børn under 2-3 år har ikke brug for mange timers massiv social og skiftende kontakt fra jævnaldrende, som den de bliver udsat for. De har først og fremmest brug for nære, stabile og kærlige relationer og nogle voksne, som kan understøtte dannelsen af deres helt grundlæggende selvværd. Børn med et svagt selvværd får ofte massive problemer senere i livet, som kan vise sig ved fx uro, indlæringsvanskeligheder, angst og andre former for psykisk mistroivsel, anfører en lang række børnesagkyndige, bl.a. børnepsykolog Margrethe Brun Hansen (se også indledningen).⁵⁶

I disse år er der en stigende andel af især veluddannede mødre, der vælger at forlade arbejdsmarkedet i en periode for at blive hjemmegående. Som det er nu, er denne mulighed forbeholdt de få, der kan leve af én indtægt. Og som det er nu, vælger mange flere kvinder end mænd denne mulighed. Sådan behøver det ikke at være.

⁵⁴ "Ankestyrelsens opgørelse viser også, at de danske forældre med afstand er Skandinaviens flittigste forbrugere af dagtilbud. Kun tre procent af de norske børn under et år var meldt ind i et dagtilbud i 2013. I Sverige var den tilsvarende andel et rundt nul." <http://www.b.dk/nationalt/flere-spaedboern-sendes-i-institution>

⁵⁵ <http://politiken.dk/debat/ECE2374290/svenskerne-sender-ikke-deres-boern-i-vuggestue-paa-en-panodil/>

⁵⁶ Notat, som samler en række udtalelser fra børnesagkyndige, bl.a. psyk. Ole Schouenborg, phd Ole Henrik Hansen, psyk. Grethe Kragh-Müller, prof. Dion Sommer, psyk. John Aasted Halse, psyk. Margrethe Brun Hansen m.fl: www.lskommunikation.dk/wp-content/uploads/Citater-fra-b%C3%B8rnesagkyndige-om-effekter-af-institutionalisering-af-b%C3%B8rns-liv.pdf. Det fremhæves blandt andet, at den tidlige adskillelse fra de nære voksne skader barnets tilknytning, empatidannelse og psykiske robusthed. Det fremhæves også, at de sociale behov for børn i vuggestuealderen er ret begrænsede. Først omkring 2-3 års alderen har børn almindeligvis behov for at opholde sig i større børnegrupper i længere tid. Den udbredte opfattelse at institutionsophold gavner sprogdannelsen hos de helt små børn, bliver der også sat spørgsmålstejn ved. Grundlaget for et godt sprog skabes i samspillet med nære voksne, der afkoder og forstår barnet tæt på barnets behov, anføres det.

Det er vigtigt, at muligheden for hjemmepasning rammesættes i et ligestillingsperspektiv, så begge køn har reel mulighed for at vælge at passe børn hjemme i en periode. Ordningen, som beskrives nedenfor, vil gøre det muligt at vente med at aflevere små børn i dagpasning til de er fx halvandet eller to år, hvilket svarer til det tidspunkt, børn kommer i institution i andre skandinaviske lande, og desuden svarer til det tidspunkt, mange udviklingspsykologer anbefaler. Eksempelvis er den værste separationsangst typisk overstået, når barnet er ca. 16 mdr.

En måde at gøre pasning i eget hjem muligt for flere, mens børnene er helt små, er ved at give et tilskud svarende til 75% af den offentlige andel af en daginstitutionsplads (dvs. når forældrebidraget er fratrukket). I regneeksemplet nedenfor vil det sige, at hvis den offentlige andel af en daginstitutionsplads er 75.000 kr. pr. år, vil 75 % af dette være et bidrag på 54.250 kr. pr. barn pr. år. At pengene kun delvist skal følge barnet, svarer til princippet om, at fx frie skoler og frie børnehaver kun delvist kompenseres for deres udgifter af det offentlige. Private grundskoler kompenseres fx for 71 % af deres udgifter.

De private tilbud skal, jævnfør friskoleloven, muliggøres gennem offentlig understøttelse, men de private må også selv tage en del af ansvaret (udgiften), når de vælger det offentlige tilbud fra. I modsat fald vil en lang række private institutioner kunne dræne de offentlige tilbud fuldstændig for ressourcer - til skade for dem, der ikke selv har mulighed for at starte private initiativer eller af andre grunde ikke har mulighed for eller lyst til at fravælge de offentlige tilbud.

Vi anbefaler:

- 1. Pengene følger delvist barnet** - 3/4 af det offentlige tilskud til en daginstitutionsplads kan følge barnet i op til 1 år og dermed give forældre mulighed for selv at organisere pasning i hjemlige omgivelser.⁵⁷
- 2. Kommunalt tilbud om hjemmepasnings-klynger.** Dette kan ses som en fortsættelse af mødregrupper (organiseret af sundhedsplejersken), og er en organisatorisk håndsrækning til, at hjemmepassere udvikler fællesskaber, som kan give børnene en mere varieret hverdag. To positive sideeffekter kan være, at svage familier ikke kan gå og "gemme sig", og at civilsamfundet styrkes i et givent område.
- 3. At der gælder samme regler for hjemmepasning i alle landets kommuner.** Lige nu er der stor forskel på muligheden for at hjemmepasse afhængig af bopælskommune. I nogle kommuner kan man få tilskud til at hjemmepasse i et år, og i andre kommuner er der intet tilskud.⁵⁸

⁵⁷ Omkostningerne til en dagpasningsplads er i dag ca. 100.000 kr. om året brutto. Heraf betaler forældrene maks. 25 pct. Hvis 3/4 af de offentlige penge - her 75.000 kr. - følger barnet, svarer det altså til ca. 54.250 kr. pr. barn pr. år.

⁵⁸ <http://www.samfo.dk/>

7. NYTÆNKNING AF SAMMENHÆNGEN MELLEM FAMILIELIV, ARBEJDSLIV OG DAGPASNING

Erhvervsmønsteret har ændret sig. Mange har mobile kontorarbejdspladser og er relativt uafhængige af tid og sted, bare de har en computer og telefon. Flere og flere arbejder derfor helt eller delvist hjemmefra, enten via en hjemmearbejdsplads-ordning eller fordi de er freelancere, projekt- eller på anden måde atypisk ansatte. Dette giver udfordringer ift. grænsen mellem arbejde og familieliv, men det åbner samtidig nye muligheder for at gentænke sammenhængen mellem bolig, arbejde og daginstitution.

Fællespladsen

I København går et eksperiment under navnet Fællespladsen. Det er et sted, hvor forældre som bor i en radius af få kilometer, har fundet sammen om fælles kontorfaciliteter kombineret med dagpasning. Pædagogerne er ansat af forældrene - og forældrene har kontorarbejdsplads i den bygning, hvor børnene bliver passet. Omgivelserne – i dette tilfælde en af de grønne haveforeninger ikke langt fra Islands Brygge – er velegnet til børn pga. gode muligheder for køkkenhave, dyrehold osv. Børn og forældre mødes til frokost, og hvis pædagoger og forældre synes det passer ind i dagsformen, er forældrene sammen med børnene i løbet af arbejdsdagen, fx når de holder pause eller et lille barn skal puttes til middagslur.

Modellen gør adskillelsen mellem forældre og børn langt mere skånsom. Børnene véd, at mor eller far er i nærheden, og børnenes behov og modenhed får lov at præge tempoet for og graden af adskillelsen. Fællespladsen samarbejder med en nærliggende traditionel integreret børneinstitution, hvor børnene får mulighed for at komme på besøg – og omvendt. På denne måde lettes overgangen til det traditionelle institutionsliv, som Fællespladsens børn efter planen skal indgå i fra børnene er to-tre år og opefter.

På Fællespladsen kan forældre hente grøntsager og krydderurter, som børnene har passet. Og efter arbejdstid er der fælles aftensmad med de andre forældre og børn et par gange om ugen.⁵⁹

Vi ved i dag en hel del om især små børns behov for nære, stabile relationer i trygge, overskuelige miljøer – uden for mange timers adskillelse fra mor og far.⁶⁰

Eksemplet med Fællespladsen (se ovenfor) minder os om, at fremtidens dagpasning sagtens kan tage helt andre former end dem, der dominerer i dag, hvor børn samles i store mere eller mindre ens institutioner og enheder. I tilfældet med Fællespladsen er der tale om samtænkning af forældrearbejdsplads, dagpasning, lokalmiljø og lokalsamfundets øvrige fællesskaber. Dette er blot ét eksempel på, hvordan man kan tænke nyt og anderledes, især når det gælder de helt små børn.

Fællesskaber omkring dagpasning er også oplagt for forældre, der måske pga. lang transporttid til arbejdspladsen pendler 2-3 dage og arbejder hjemme 2-3 dage om ugen. De kan således benytte sig af nærheden til børnene 2-3 dage om ugen, hvis børnene passes nær hjemmet som i eksemplet med Fællespladsen. Samtidig får børnene styrket båndene til andre børn i kvarteret og oplever trygheden ved at have forældre og søskende tæt på i dagligdagen.

⁵⁹ <https://faellespladsen.wordpress.com/>

⁶⁰ Ny forskning: Små daginstitutioner er bedst for børnene: <http://jyllands-posten.dk/indland/ECE7499424/Ny+forskning%3A+Sm%C3%A5+daginstitutioner+er+bedst+for+b%C3%B8rnene/> (marts 2015)

En anden mulighed er at åbne for flere selvejende dagpasningstilbud på større arbejdspladser, som er egnede, og hvor institution og arbejdsplads kan interagere på en meningsfuld måde, fx ved at børnene får kendskab til arbejdspladsen, dens personer, fagligheder og dagligdag. Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at mange i dag forholdsvis ofte skifter job, og at børnene har brug for mere kontinuitet end deres forældre. Det vil derfor langt fra være alle typer af større arbejdspladser, der er egnede, men primært arbejdspladser med en relativt langsom medarbejdergennemstrømning.

Overordnet handler det om at skabe mere sammenhæng, ro, tid og balance i hverdagen, herunder at indtænke, hvordan pendlertid /transporttid kan minimeres, når medarbejdere har små børn.

Vi anbefaler:

- 1. At tænke pasningstilbud på nye måder**, som integrerer arbejdspladser, dagpasning og nærmiljø. Se også afsnit 5, om hvordan man kan gøre overgangen fra barsel til daginstitution og arbejde mere trinvis, flydende og langsom, så helt små børn ikke kastes pludseligt ud i otte timers adskillelse fra dets forældre.

Klausuleret til og med mandag den 11. april 2016

SAMMENFATNING OG PERSPEKTIV

Der er i Danmark en udbredt opfattelse af, at vi befinder os i førerfeltet, når det gælder gode vilkår for børnefamilier. Sammenlignet med vore nordiske naboer, er det ikke tilfældet.⁶¹ Danmark har tværtimod samtlige negative rekorder i Norden, når det gælder

- mulighed for pasning af syge børn
- mulighed for selvvalgt deltid
- barselperiodens længde
- fædrebarsel
- ligestilling
- alder for daginstitutionsstart
- antal timer i daginstitution
- normeringer i daginstitutioner

Danmark har ikke bare nordisk, men verdensrekord i tidlig og omfattende institutionalisering af børns liv. Vi kender ikke konsekvenserne af dette, men kan se en mængde tegn på mistrivsel. Danmark bør have en familierpolitik, der adresserer de massive trivsels- og stressproblemer og imødekommer fremtidens arbejdsmarked, hvor det er muligt for både mødre og fædre at kombinere småbørn og arbejde, og hvor omsorgsopgaven tillægges samfundsmæssig værdi. En familierpolitik, der tilgodeser både arbejdsliv, ligestilling og børn. Især må det nu være tid til, at de bedste betingelser for det lille barns trivsel har hovedprioritet og fokus.

Livsfasepolitik, hvor vi ser vores arbejdsliv tilpasset forskellige livsfaser, kan være en del af svaret: Vi skal være længere og længere tid på arbejdsmarkedet, og i nogle perioder kan vi arbejde meget – i andre perioder mindre. Her er det interessant at se, hvordan man i Sverige eksperimenterer med seks timers arbejdsdag med positivt resultat ift. medarbejdertilfredshed og produktivitet, hvordan flere østrigske fædre ansat i det private erhvervsliv går på deltid i en periode, og hvordan man i Schweiz eksperimenterer med delejobs og at forene nedsat tid med såkaldte karrierejobs. Bedre mulighed for at passe syge børn og øremærket fædrebarsel oveni den eksisterende barsel, som i Sverige, kan også være en del af svaret. Det samme kan bedre kvalitet og normeringer i daginstitutionerne.

Udgifterne ved de familierpolitiske tiltag bør ses i lyset af de enorme samfundsmæssige og menneskelige gevinster, som investering i det lille barns og familiens trivsel udløser – såvel på kort som på længere sigt.

Lad os blive inspireret af andre lande, plukke det bedste - og udvikle vore egne danske modeller - og gå forrest, når det gælder at skabe fremtidens familierpolitik, der muliggør to udearbejdende forældre - og børn der trives. Lad os knække kurven for stress og mistrivsel; det vil betale sig både økonomisk og menneskeligt.

Årene med små børn er få i et langt arbejdsliv, og at investere i børns start på livet er den klogeste investering, vi som samfund kan foretage os. Det er en investering i mennesker.

⁶¹ <http://politiken.dk/indland/ECE2924851/danmark-halter-bag-nordiske-naboer-i-ligestilling/> (11.11.15).

<http://politiken.dk/oekonomi/arbejdsmarked/ECE2113144/danmark-sakker-langt-bagud-i-ligestilling/> (25.10.13)

DE SAMLEDE ANBEFALINGER

Lovsikret ret til at give omsorg til syge børn i mindst 10 dage pr. barn pr. forælder pr. år, svarende til 20 dage pr. barn. Antal dage følger barnet og kan videregives til andre pårørende, fx bedsteforældre. Finansieres af flere parter gennem en fælles forsikringsordning med inspiration fra Sverige, Norge og Tyskland.

Ret til deltid indtil barnet fylder otte år – som i Sverige.⁶² Og ret til at komme op på fuld tid igen, når "omsorgsperioden" er slut, så længe gældende varslingsregler er overholdt. Man kan anvende Sveriges erfaringer med at gøre dette på en fair måde. Det optimale vil være, at rettigheden også omfatter andre med store omsorgsopgaver, fx pga. plejekrævende forældre, ægtefælle eller børn. Deltid lønkomponeres ikke, men enlige og lavtlønnede bør kompenseres, fx i form af et øget skattefradrag, så det også bliver muligt for dem, der måske har allermest brug for det.

At tilskynde en ændret kultur ude på arbejdspladserne, især i det private erhvervsliv, hvor det er muligt at gå ned i tid i en periode, uanset køn og branche. Dermed får flere mænd også muligheden til gavn for både ligestilling og børn, og det bliver lettere for virksomhederne at holde på kvindeligt ansatte, når der tages hensyn til perioden med små børn. Man kan eksempelvis lade sig inspirere af Mærsk's nye "return to work"-politik, hvor de ansatte har mulighed for at arbejde 20 procent mindre til fuld løn i de første seks måneder efter endt barsel.⁶³

At gøre det muligt at dele fuldtidsstillinger – som i Schweiz.⁶⁴ Samt at eksperimentere med fordelene ift. effektivitet og trivsel ved sekstimers arbejdsdage – som i Sverige.⁶⁵

Mulighed for institutionspladser i eksempelvis to moduler, hvor der kan vælges imellem halvdagspasning og heltidspasning.⁶⁶

Institutionspladser til forældre, der arbejder på skæve tidspunkter – evt. med timeloft. Alle kommuner bør have mindst ét pasningstilbud med skæve åbningstider – dvs. meget sent om aftenen eller meget tidligt om morgenen. Dette for at imødekomme behovet hos det stigende antal forældre, der har skæve arbejdstider (butik, skiftehold, service, brancher der arbejder digitalt/på det globale marked). Dette udfordrer navnlig enlige forsørgere. Udvidede åbningstider bør evt. ledsages af et timeloft, så ordningen ikke "løber løbsk" set fra barnets perspektiv.

En reel tillidsreform (uddelegering af beslutningskompetence) på dagpasningsområdet, så pædagogerne i højere grad får mulighed for at bruge ressourcerne, hvor de mener, det er vigtigst. En del af den topstyring, som dominerer på det pædagogiske område, rulles tilbage, så

⁶² Virksomheder med fx under 5 ansatte kan have vanskeligt ved at imødekomme ønsker om fleksibilitet og bør evt. fritages.

⁶³ <http://www.business.dk/arbejdsmarked/maersk-i-gavehumoer-mindst-18-ugers-barsel-til-alle-kvindelige-medarbejdere> (jan. 2016)

⁶⁴ <http://kvinfoliv.dk/webmagasinet/schweiz-stoetter-flere-maend-paa-deltid> (nov. 2015)

⁶⁵ <http://nyhederne.tv2.dk/udland/2015-10-01-svenske-virksomheder-skifter-til-seks-timers-arbejdsdag> (okt. 2015)

⁶⁶ Modellen har indtil 2007 været brugt i en lang række midtjyske kommuner. Ifølge den tidligere københavnske omsorgs- og sundhedsborgmester Mogens Lønborg (K) kan omlægning af fuldtidspladser til halvtidspladser give kommunen en besparelse på 8 pct., også selv om forældrebetalingen helt bortfalder.

pædagogerne igen får reel indflydelse på deres pædagogiske arbejde – og kan varetage kerneopgaven, som de ønsker.

Indførelse af minimumsnormeringer og krav til vikardækning med vikarbudget – ikke fordi det er optimalt at regulere mere, men for at dæmme op for den ringe praksis for reelle normeringer, som i alvorlig grad belaster både børn og pædagogisk personale. Aftaler om minimumsnormeringer bør sikre, at det er pædagogisk uddannet personale, der tager sig af børnene – ikke uuddannet personale.

At prioritere små pasningstilbud i trygge og nære rammer til især de mindste børn, da kæmpe institutioner risikerer at koste på mange trivselsparametre. Det samme gælder til dels børnehavebørn. Det skal anføres, at større institutioner, som er opdelt i mindre trygge afdelinger, kan være en god mulighed.⁶⁷

Øremærket barsel til mænd i op til 12 uger – hvor den øremærkede fædrebarsel lægges oveni den eksisterende barsel. Det har man gjort i Sverige, hvor 3 måneder er øremærket til hver forælder, og derudover har forældreparret 9 måneder til deling efter eget valg.

Udvidede og mere gennemskuelige muligheder for delt og fleksibel barsel, fx som i Finland, hvor forældrene kan have deltidsarbejde og deles om pasningen (den ene passer eksempelvis barnet om formiddagen og den anden om eftermiddagen) - de deles i perioden også om barselspenge (dagpenge) til én person. Det skal forhandles med arbejdsmarkedets parter, hvorledes dette implementeres.

Politisk fokus på at arbejdspladser gør delt og fleksibel barsel mere tilgængelig som en accepteret, integreret og naturlig del af virksomhedens CSR - sammen med individuelle løsninger, fx nedsat tid, hjemmearbejdspladser og delejobs i forbindelse med afslutningen af en barselperiode.

Pengene følger delvist barnet - hvor 3/4 af det offentlige tilskud til en daginstitutionsplads kan følge barnet i et op til år og dermed give forældre mulighed for selv at organisere pasning i hjemlige omgivelser.⁶⁸

Kommunalt tilbud om hjemmepasnings-klynger. Dette kan ses som en fortsættelse af mødregrupper (organiseret af sundhedsplejersken), og er en organisatorisk håndsrækning til, at hjemmepassere udvikler fællesskaber, som kan give børnene en mere varieret hverdag. To positive sideeffekter kan være, at svage familier ikke kan gå og "gemme sig", og at civilsamfundet styrkes i området.

⁶⁷ Ny forskning: Små daginstitutioner er bedst for børnene: <http://jyllands-posten.dk/indland/ECE7499424/Ny+forskning%3A+Sm%C3%A5+daginstitutioner+er+bedst+for+b%C3%B8rnene/> (marts 2015)

⁶⁸ Omkostningerne til en dagpasningsplads er i dag ca. 100.000 kr. om året brutto. Heraf betaler forældrene ca. 20 pct. Hvis 3/4 af de offentlige penge følger barnet, svarer det altså til ca. 60.000 kr. pr. barn pr. år.

At der gælder samme regler for hjemmepasning i alle landets kommuner. Lige nu er der stor forskel på muligheden for at hjemmepasse afhængig af bopælskommune. I nogle kommuner kan man få tilskud til at hjemmepasse i et år, og i andre kommuner er der intet tilskud.⁶⁹

At tænke pasningstilbud på nye måder, som integrerer arbejdspladser, dagpasning og nærmiljø. Se også afsnit 5 om hvordan man kan gøre overgangen fra barsel til daginstitution og arbejde mere trinvis, flydende og langsom, så helt små børn ikke kastes pludseligt ud i otte timers adskillelse fra mor og far.

⁶⁹ <http://www.samfo.dk/>

BLÅ BOG

Sofie Maria Brand og Karen Lumholt er stiftere af **Familiepolitisk Netværk** (etableret aug. 2014). Netværket samler forældre, foreninger, fagfolk, forskere og politikere, og har især fokus på balancen mellem familie- og arbejdsliv. Netværket stod bag Familiepolitisk Konference på Christiansborg i februar 2015 i samarbejde med Forældrenes Landsforening (FOLA), Børns Vilkår og tænketanken Cura.

Sofie Maria Brand (f. 1979) er uddannet folkeskolelærer og journalist, og arbejder som freelancejournalist og klummeskribent, bl.a. for Politiken og ALT for damerne. Hun er desuden projektudvikler i Hygge Factory, der laver kreative projekter med unge, herunder bogprojekterne Ordskælv! og musikprojekterne Vinyl!.

Karen Lumholt (f. 1960) er uddannet folkeskolelærer og journalist og arbejder for tænketanken Cura, der har fokus på relationel velfærd. Hun arbejder desuden som underviser, foredragsholder og konsulent. Karen Lumholt er tidl. familiebrevkasseredaktør og er bl.a. medforfatter til bøgerne "Håndbog for forældre til skolebørn" (1998) og "Børn skal da arbejde" (2009)

Klausuleret til og med mandag den 17. april 2016